

At være luthersk missionær i Etiopien

Christian Lund Pedersen

Tidligere missionær og missionskonsulent i DLM

clundp@gmail.com

Indledning

Jeg var i årene 2006–2016 missionær i verdens største lutherske kirke; The Ethiopian Evangelical Church Mekane Yesus (EECMY). Som teologisk underviser – først på en bibelskole og siden på en missionsskole/præsteseminarium – forsøgte jeg at arbejde blandt de etiopiske kristne med stor ydmyghed og respekt, men jeg forsøgte også at påvirke med det, som jeg mente, jeg kunne bidrage med (jf. Ef 4,11-16). Jeg er opvokset i Luthersk Mission (LM). Siden blev jeg cand.theol. fra Københavns Universitet med et væsentligt input fra Dansk Bibel-Institut. Jeg blev udsendt af LM til Etiopien og fungerede som en integreret del af Norsk Luthersk Missionssambands (NLM) arbejde der. Jeg kan derfor betegnes som en lavkirkelig, bibeltro, roseniansk lutheraner. Det var med de åndelige værdier, jeg forsøgte at påvirke EECMY.

Min påvirkning skete imidlertid ikke ind i et tomrum. Der er mange andre organisationer, som arbejder i EECMY og i resten af Etiopien. Hvis vi blot ser på lutherske organisationer, så er der en vis teologisk bredde blandt disse. I bibelsyn spænder det fra yderst konservative organisationer som NLM og The Lutheran Church—Missouri Synod (LCMS) og til mere liberale kirker som Evangelical Lutheran Church in America (ELCA) og Svenska Kyrkan. I forhold til embedssyn, så er der også en bred spændvidde fra det lavkirkelige NLM og til de mere højkirkelige LCMS og Svenska Kyrkan. De sidste par år har LCMS skilt sig ud med en meget stærk konfessionel profil. Ved siden af alle disse kirker og organisationer, så er der også en del nødhjælpsorganisationer, som har rod i den lutherske tradition, men som primært

arbejder med udvikling og nødhjælp. De har kun en indirekte teologisk påvirkning, men som partnere til EECMY giver de alligevel en påvirkning igennem deres prioritering af hvilke typer projekter, de støtter, og gennem de få expatriates, som de sender. Det gælder for eksempel The Lutheran World Federation -The Department for World Service (LWF-DWS), Folkekirkens nødhjælp (dansk) og Kirkens nødhjælp (norsk).

Selvom EECMY primært arbejder sammen med lutherske partnere, så skal vi ikke glemme, at der også findes andre etiopiske og udenlandske missionsorganisationer og kirker, som arbejder i landet. Der er ingen tvivl om, at de også påvirker EECMY. For det første, så bruger de fleste menigheder ofte prædikanter fra ikke-lutherske kirker og en stor del af medlemmerne kommer også oprindeligt fra andre kirker. For det andet, så fungerer EECMY's eget forlag ikke specielt godt, så mange af kirkens bibelskoler er for eksempel fristet/tvunget til at bruge tekstbøger fra andre kirkers forlag. For det tredje, så findes der etiopiske kristne tv-stationer, som bringer en broget blanding af karismatiske, pentakostale og fremgangsteologiske prædikanter. Sidst, men ikke mindst, de sange, som synges i EECMY, kommer alle mulige steder fra - men sjældent fra kirkens egen sangbog.

Jeg vil i det følgende beskrive nogle af de teologiske temaer, som jeg ofte mødte igennem mine 10 år som missionær i Etiopien.

[EECMY – en etiopisk luthersk kirke](#)

Sammenlignet med mange andre afrikanske kirker, så virker EECMY meget mere selvstændig. Det hænger sammen med den selvbevidste etiopiske kultur. Etiopiernes kultur går over 2000 år tilbage i historien, og de har i flere hundrede år kæmpet for at overleve som en kristen ø i et muslimsk hav. Siden har de også undgået at blive en europæisk koloni.

Selvsikkerheden kommer blandt andet til udtryk i, at al missionsarbejde i EECMY skal være en integreret del af kirken. Missionærene arbejder ikke parallelt med kirken, men som en del af kirken. Selvfølgelig taler missionærene/missionselskaberne også

uformelt sammen, men i praksis foregår det meste samarbejde igennem kirkens struktur. Hvis der er en kappestrid imellem missionærer, så er det først og fremmest om i hvilken retning, man vil påvirke kirken.

Med EECMY's selvstændighedstrang skulle man tro, at det ville være let at finde såkaldt kontekstuel teologi. Hvis man leder efter nye spændende måder at beskrive Kristus på, så må man imidlertid til andre afrikanske lande. Jeg har endnu ikke hørt en etiopier beskrive Kristus i traditionelle afrikanske termer som forfader eller helbreder/medicinmand. Hvad skyldes det? En væsentlig årsag er den ortodokse kirke. Mens man i andre afrikanske lande kæmper for at bevise, at kristendommen også kan være en afrikansk religion, så var den ortodokse kirke den etiopiske statskirke op til revolutionen i 1974. Selvom den ortodokse kirkes position nu er trængt af både islam og protestantiske kirker, så fremstår kristendom stadigvæk som en naturlig del af etiopisk kultur.

The Ethiopian Orthodox Tewahedo Church (EOTC) har siden sin introduktion til Etiopien ca. 330 e.Kr. udviklet sin egen særprægede teologi. Selvom kirken formelt var under den koptiske kirke i Egypten, så udviklede den egen teologi og praksis, som selvfølgelig må kaldes kontekstuel på sin egen måde. Tewahedo betyder "blive gjort til en" og hentyder til, at kirken ikke anerkender læren fra Kalkedon om, at Kristus har to naturer i en person. Selvom EOTC ikke lærer den traditionelle vranglære monofysitisme, så står kirken i en reel fare for at glemme Kristi menneskelige natur og i stedet fokusere primært på den guddommelige. Måske er det derfor, at etiopiere sjældent vil beskrive Kristus med termer fra deres menneskelige hverdag.

Det gælder desuden, at der hverken har været pres udefra (fra missionærer) eller indefra (fra kulturen) til at få de kristne i Etiopien til at kæmpe intellektuelt med spørgsmålet om kontekstualisering. Den ortodokse kirke har været meget klar i sin afvisning af indflydelse fra andre landes kirker og dermed nye måder at formidle

kristendommen på. I andre lande i Afrika er mange katolske teologer foregangsmænd for kontekstuel afrikansk teologi. Af forskellige historiske grunde er der meget få katolikker i Etiopien, og den officielle politik er, at man bevidst efterligner den etiopisk ortodokse kirke (som man anser som en kontekstuel kirke). Heller ikke blandt de evangeliske missionærer har der været særligt mange, som har opmuntret til kontekstuel teologi. De få gange, hvor jeg har hørt etiopiere omtale moderne afrikansk kontekstuel teologi, så har de derfor betragtet det som synkretistisk teologi.

Når det er sagt, så betyder det ikke, at der ikke foregår en eller anden form for kontekstualisering. Der er væsentlig forskel på forkyndelsen i EECMY og i en skandinavisk sammenhæng. I EECMY beskrives Jesus først og fremmest som herre. Det vil sige som den, der kan hjælpe med hverdagens problemer og mod de onde ånder. Til gengæld er det sjældent, der tales om retfærdiggørelse. Desværre gør man sig sjældent overvejelser om hvilke temaer, der skal vægtlægges og hvilke termer, man skal bruge i forkyndelsen.

Det gik alt for sent op for mig, at spørgsmålet om kontekstuel teologi skal stilles anderledes i Etiopien. Det var også for sent, at jeg begyndte at spørge efter hvilke teologiske ressourcer for kontekstuel teologi, der findes i den lutherske tradition. Som missionær har jeg i min forberedelse og i mit arbejde langt på vej været afhængig af at studere missionsteologer, som kommer fra andre kirkelige traditioner end den lutherske. Sat på spidsen, så har jeg følt, at lutherske missionsteologer kun har formået at forsvare, at lutherdommen i teorien er for mission. Når det kommer til en formulering af, hvad det vil sige at drive mission i dag, så forbliver de underligt tavse.

For mig at se, så er den lutherske tradition dog kommet med et vigtigt bidrag til missiologien og spørgsmålet om kontekstualisering, nemlig Luthers oversættelse af Bibelen til sit modersmål. Jeg opfordrede derfor trygt mine elever til at bruge Bibelen på deres modersmål og at forkynde på deres modersmål. Desværre er den overordnede

sprogpolitik i Etiopien ikke helt enkel at forholde sig til. For det første, så er det ikke helt så enkelt at finde ud af hvilket sprog, som er det vigtigste. Grundskolen er ofte på et lokalsprog, men fra og med 7. klasse er al undervisning på engelsk. Til gengæld er det primære arbejdsprog i landet amharisk. Hvilken af disse tre muligheder skal kirken så vælge som sit primære sprog? For det andet, så er der en modsætning mellem by og land. Ude på landet bruges de forskellige lokalsprog. I byerne samles folk fra forskellige stammer, og derfor er det amharisk, som bliver hovedsproget og modersmålet for de børn, som vokser op der. I byerne består menighederne altså af folk med mange forskellige sprog og modersmål. Sidst, men ikke mindst, så er der i disse år en øget national, historisk, kulturel og sproglig bevidstgørelse. Denne bevidstgørelse sker ikke i forhold til den overordnede føderale stat Etiopien, men i forhold til de mere end 80 forskellige stammer/nationer, som findes i landet. Umiddelbart er det positivt, at folk søger efter deres egen identitet. Desværre medfører det dog i praksis en opsplittning af folk. Når der er valg til forskellige positioner i regeringen eller kirken, bliver der i stor stil kigget til folks nationalitet. Hvis nogle føler, de er blevet uretfærdigt behandlet, så forklarer de det hurtigt som diskriminering på grund af deres nationalitet. Kort sagt, de nationale vækkelser, som går over Etiopien i disse år, skaber stor splid. Jeg har derfor ofte spurgt mig selv, om jeg, kirken og de mange bibeloversættere pustede til en farlig ild, når vi opfordrede de kristne til at bruge hver deres modersmål.

[EECMY – en holistisk tænkende luthersk kirke](#)

Kirkens motto er ”Serving the Whole Person”. Denne vision stammer blandt andet fra dokumentet ”On the Interrelation between Proclamation of the Gospel and Human Development” fra 1972. Dokumentet gjorde for det første op med et pietistisk missionssyn, som kun havde fokus på menneskers åndelige og evige frelse. For det andet gjorde dokumentet op med et moderne missionssyn, som særligt kendetegnede det lutherske verdensforbund (LVF) i de år. En stor del af LVF’s budget gik i disse år til udviklingsprojekter i stedet for kirkelige og evangeliserende aktiviteter. Spørgsmålet var

hvilken rolle disse udviklingsprojekter skulle spille. Dokumentet gjorde for det første op med en pietistisk forståelse af, at udviklingsprojekter blot skulle være et middel for at gøre det, man mente var det egentlige: at forkynde evangeliet. Samtidig gjorde dokumentet op med den moderne forståelse, at udviklingsprojekter er et mål i sig selv. Den rette brug af udviklingsprojekter og forkyndelse opnås kun, når de bruges sammen. De må være integrerede i kirkens tjeneste for det hele menneske.

Hvordan bliver denne vision så ført ud i livet? Kan de fine ord genkendes i virkeligheden? Langt på vej må jeg sige ja. I uddannelse af både evangelister og præster indgår faget diakoni som en fast del af pensum. På menighedsniveau fornemmede jeg også en oprigtig interesse for det hele menneske. Var nogle for eksempel syge, så fik de både opmuntring fra Bibelen, forbøn og praktisk hjælp. NLM's arbejde har også igennem alle årene været en god blanding af forkyndelse og diakoni. I gamle dage var der på en normal missionsstation både en bibelskole og en klinik.

Tiderne skifter imidlertid. I dag må alle udviklingsprojekter og større diakonale projekter have de etiopiske myndigheder som partnere. I forhold til godkendelser og mange praktiske forhold er dette en fordel. Desværre betyder det også, at det åndelige og legemlige let skilles ad. Ifølge etiopisk lovgivning, så skal udviklingsarbejde være adskilt fra det kirkelige/åndelige arbejde. EECMY har derfor dannet en selvstændig organisation, som står for udviklingsprojekter: Development and Social Services Commission (DASSC). Selvom det er EECMY, som vælger ledelse for DASSC, og selvom man normalt deler kontorbygninger på synodeniveau, så sker det desværre ofte, at arbejdet bliver kørt adskilt. Det hjælper ikke på sammenholdet, at DASSC på grund af udenlandske donorer kan give en væsentlig højere løn, end de lokale kristne kan samle ind til løn af præster, evangelister, vagter osv.

I NLM oplever vi det også i dag svært at sammenholde det forkyndende og det diakonale. I "de gode gamle dage", havde man evangelister til at forkynde på de

hospitaller og klinikker, som man havde bygget. Det er ikke på samme måde muligt i dag. For det første, er der mere fokus på opbygning af kapacitet for etiopisk fagpersonel i stedet for selv at give direkte serviceydelser. Derfor har man ikke kontakt med så mange mennesker. For det andet, så er nogle projekter i muslimsk dominerede områder, hvor det ville provokere alt for meget med en åbenlys og direkte forkyndelse.

Den største problemstilling, jeg har mødt, har været, hvordan man skulle prioritere. Skal man prioritere diakonale projekter, hvor man får et personligt møde med mange etiopiere eller skal man have et tæt samarbejde med de etiopiske myndigheder og følge deres prioriteringer af udviklingsprojekter? Økonomisk er det lettere at få støtte til den anden type projekter. Til gengæld er det sværere at få en klar kristen profil på projekterne. Jeg husker for eksempel et tilfælde, hvor hjælp til abort var ved at blive en del af en kirkes projekter, fordi det anses for normalt i både etiopisk og internationalt udviklingsarbejde.

Hvor er vejen frem i alt dette? Først og fremmest, tror jeg, at vi i ydmyghed skal lære fra EECMY's vision om at "tjene det hele menneske". Lad os spørge os selv, hvad visionen betyder i vores skandinaviske velfærdsstater - og lad os så handle på det. Dernæst tror jeg, det er vigtigt at holde EECMY fast på deres egen vision. Jeg tror faktisk, at den lutherske kaldsforståelse kunne være en nyttig ressource til dette. Jeg oplevede en tendens blandt nogle til at skille det åndelige fra hverdagslivet. Mens danske kristne kan blive fristet af fjernsyn og sociale medier til ikke at studere eller arbejde, så bliver etiopiske kristne fristet til at bruge tid på bøn i stedet for at studere eller arbejde. Åndeligt set er det nok sundere at bruge tid på bøn i stedet for på fjernsyn og sociale medier, men det er stadigvæk usundt ikke at have en balance mellem det åndelige og det jordiske. Vi har et kald til både at bede og til at være gode samfundsborgere.

Læren om de to regimenter er også vigtig. Jeg husker endnu en besøgende fra LCMS, som pegede på denne lære som en vigtig del af arven fra reformationen. De etiopiske

elever hørte det imidlertid som et forsøg på at skille det åndelige og det diakonale ansvar fra hinanden. Vi skal skelne imellem det åndelige og verdslige regimente – men vi skal ikke skille dem fra hinanden. Gud skal have magten i begge. Kun sådan kan vi arbejde diakonalt på en sund måde – også selvom det kan være svært at sige, om det hører under det åndelige eller verdslige regimente.

EECMY – en ”overfladisk konfessionel” luthersk kirke

EECMY har både Luthers lille katekismus og den Augburgske bekendelse som en del af deres officielle bekendelse. Undervisningen på bibelskoler og præsteseminarier er også klart præget af dette. Normalt indgår disse bekendelsesskrifter samt kirkens officielle liturgibog som en fast del af pensum.

I praksis er indholdet af lutherske kernepunkter dog langt på vej ukendt af hovedparten af kirkens medlemmer. De fleste er også medlemmer af EECMY af tilfældige grunde. Det var måske i EECMY, at de først mødte evangeliet, eller det var her de fik hjælp til et praktisk problem. Det kan også være, at de brød med deres oprindelige kirke på grund af en ikke-teologisk uenighed med ledelsen.

Den manglende lutherske identitet kommer til udtryk på mange måde. I nogle menigheder praktiseres der ikke barnedåb, fordi langt de fleste medlemmer oprindeligt kommer fra en baptistisk sammenhæng. Kirkens lutherske liturgibog bliver sjældent brugt. Der inviteres ofte prædikanter fra andre kirkesamfund til at prædike ved almindelige gudstjenester. Når ældsterådet vælger prædikanter, så virker det nogle gange som om, de spørger mere til, om prædikanten kan skabe den rette stemning, end om han har en sund teologi. Selvom en menighed har en uddannet præst, så er det normalt, at han kun prædiker en gang om måneden. Nogle gange kan man få indtryk af, at præsten kun er ansat som ceremonimester og ikke som prædikant, da sakramenter og bryllup normalt kun bliver udført af en ordineret præst, mens ældsterådet har kontrollen over hvem, som prædiker.

Med min baggrund fandt jeg det svært at navigere i dette teologiske miljø. For det første var jeg vant til at diskutere andre teologiske emner i Danmark. I Danmark er de fleste lutheranere, men der går en vigtig skillelinje imellem det, man kan kalde bibeltro og bibelkritisk teologi. I Etiopien er næsten alle bibeltro, men til gengæld er lutheranerne et mindretal. For eksempel førte det til en anderledes diskussion om dåben. I Danmark er den største udfordring at gøre op med tanken om ”en gang døbt – altid frelst”, mens det i Etiopien er en udfordring at forsvare, at Gud frelser igennem barnedåben. Her oplevede jeg, at for eksempel amerikanske missionærer var langt bedre forberedte på at undervise i en etiopisk sammenhæng. De kendte nemlig til en lignende tværkonfessionel sammenhæng fra deres hjemland.

For det andet blev jeg udfordret på min lavkirkelige og lægmandsprægede teologi. Jeg er vokset op med en mistillid til en præstestyret kirke, og jeg har ofte hørt antydninger af, at ”lægmandsprædikanter” er bedre end uddannede teologer. Der er meget rigtigt i denne kritik af, hvordan præster fungerer i en skandinavisk sammenhæng, men jeg kan bare ikke overføre disse erfaringer til en etiopisk sammenhæng. I Skandinavien har det været lægmandsbevægelserne, der har kæmpet for en god bibeltro og luthersk teologi, mens mange præster har forkyndt en teologi, som kun på overfladen har været luthersk. I Etiopien er det næsten omvendt. De etiopiske præster har generelt en grundlæggende tillid til Bibelen. Det er også dem, som bedst kender den lutherske lære. Til gengæld findes der ikke på samme måde et myndigt lægfolk i Etiopien. Lægfolket vil ganske vist godt tage ansvar, men alt for få har nok skolegang til, at de kan sætte sig ind i lidt mere komplicerede problemstillinger, og endnu færre har adgang til anden litteratur end Bibelen.

[EECMY – en relativt konservativ luthersk kirke](#)

Generelt er EECMY en teologisk konservativ kirke. Bibelen anses uden videre for Guds ord og kirken har også klart irettesat deres partnere ELCA og Svenska Kyrkan, da de indførte vielser af to af samme køn. Når det er sagt, så er der andre punkter, hvor kirken

er knap så konservativ som LM og NLM. For det første går kirken ind for kvindelige præster og for det andet er man ikke så lærebevidst, når det kommer til valg af tekstbøger til de teologiske uddannelser.

Som missionær kom jeg derfor til at stå i et dilemma. På den ene side ville jeg gerne respektere, at kirken selv tog stilling i forskellige teologiske spørgsmål. På den anden side kunne jeg også se, at kirken blev påvirket i en liberal retning af andre missionærer/missionselskaber. Hvad gør man for eksempel til et møde i EECMY, når andre missionærer/missionselskaber kæmper for at få flere kvindelige teologistuderende, fordi de ønsker flere kvindelige præster? Skulle jeg forsøge at forhindre scholarships, som skulle gives specifikt til kvindelige studerende? Skulle jeg forsøge at forhindre reglen om, at mindst 30% af eleverne på en bibelskole skulle være kvinder? Jeg var jo ikke imod, at også kvinder får mere bibelkundskab eller at de får tjenester i kirken. Skulle jeg i stedet åbenlyst kritisere kirkens officielle politik? Jeg valgte i stedet på to-mands-hånd at diskutere med forskellige etiopiere om, hvad dette spørgsmål har med bibelsyn at gøre, og så lod jeg det være op til dem, hvordan de foran Guds ansigt fortolkede bibelteksterne.

Hvad skal man gøre i forhold til valg af tekstbøger på de teologiske seminarier? For mig at se, så var der 4 vigtige kriterier for at vælge en god tekstbog: 1) Den skulle være let at anskaffe. 2) Den skulle dække det faglige indhold. 3) Den skulle være pædagogisk og helst på let forståeligt engelsk. 4) Den skulle være luthersk og bibeltro. Desværre var det svært at leve op til alle kriterierne, og mit indtryk var, at de 4 kriterier er blevet listet i den rækkefølge, som der bliver prioriteret efter på de fleste teologiske seminarier. Mit indtryk var også, at etiopiske lærere ofte brugte den samme tekstbog, som de brugte under deres egne studier. Jeg arbejdede derfor bevidst på, at også det fjerde kriterium skulle have vægt, og jeg kom derfor med flere forslag til ændringer af tekstbøger.

Afslutning

EECMY er endnu ikke blevet den perfekte kirke. Min bøn og tro er dog, at Gud gennem forskellige slags missionærer og etiopiske ledere fortsat arbejder på at ”Kristi legeme bygges op, indtil vi alle (i både Etiopien og Skandinavien) når frem til enheden i troen og i erkendelsen af Guds søn” (Ef 4,12-13).